

Vaka 57: Şili'deki 1973 CIA Darbesi

20.09.2020 • Revcom Yazıları • Yeni Komünizm

Editörün Notu: Aşağıda çevirisini aktardığımız çalışma revcom.us'ta yer alan “Amerikan Suçları” serisinin 57. bölümü olarak 22 Ekim 2017 tarihinde yayınlanmıştır.

Kaynak için bkz: <https://revcom.us/a/514/american-crime-57-the-1973-cia-coup-in-chile-en.html>

Bob Avakian yakın zamanda “daha iyisi için gerçek ve kalıcı bir değişim için olması gereken üç şeyden biri hakkında şöyle yazdı: İnsanlar bu ülkenin gerçek tarihiyle ve günümüze kadar dünyadaki rolüyle ve bunun korkunç sonuçlarıyla tamamen yüzleşmeli.”

Bunun ışığında ve bu temelde, Amerikan Suçları revcom.us sitesinin sürekli bir parçasıdır. Her bölüm ABD iktidarları tarafından dünya halklarına karşı ABD'nin kuruluşundan günümüze kadar işlenmiş sayısız kanlı suçun en korkunç 100'ü üzerine yoğunlaşacaktır.

Suç:

11 Eylül ,1973 gününün erken sabah saatlerinden başlayarak ABD'nin politik yönlendirmesi ve gizli destekleri ile Şili ordusu, Şili başkanı Salvador Allende yönetimine karşı bir askeri darbe gerçekleştirdi. Kıyılarda ABD gemileri ve havada destek olarak kullanılabilecek ABD istihbarat uçakları ile Şili hava kuvvetleri ve Şili ordusunun tankları ve askerleri Şili'nin başkenti Santiago'da bulunan merkez devlet binası La Moneda sarayına karşı bombalar atarak, top ve silah ateşine tutarak öfkeli ve koordine bir saldırı gerçekleştirdi. Allende, darbeden üç yıl önce bir sosyal reform platformu üzerine seçilen bir sosyal demokratı, az sayıda savunmacıyla birlikte öldürüldü.

Aynı zamanda, Şili ordusu ülkedeki radyo ve televizyon istasyonlarını ve önemli kurumları ele geçirdi. General Augusto Pinochet tarafından yönetilen acımasız bir askeri cuntayı başa getirdi. Yeni rejim Şili'nin üst sınıf askeri yöneticilerinden yaygın bir destek görmenin keyfini sürdü.

Ancak daha önemlisi, ABD devletinin üst seviyelerinin tam desteğine sahipti. Bu da ABD'nin yıllarca Allende hükümetine karşı üstü kapalı müdahalelerinin bir birikimiydi. Bu darbe, her açıdan, bir ABD darbesiydi.

1975 yılında yapılan bir ABD Senato araştırmasına göre CIA “tutuklama listeleri” ve “ele geçirilmesi gereken önemli devlet kurumları” hakkında bilgiler toplamıştı. Darbeyi takip eden saatler, günler ve haftalar boyunca Allende hükümetinin ve yönetimdeki koalisyon Unidad Popular'ın [Halk Birliği] on binlerce resmi üyesi ve pek çok sayıda işçi, sendika yöneticisi, aktivist, öğrenci, ilerici entelektüel, sanatçı ve 11 Eylül sabahı sadece şans eseri sokakta olan sayısız insan tutuklanıp Santiago'daki Milli Stadyum'da, Şili'deki stadyumlarda ve ülkenin her tarafında toplama kamplarına dönüştürülmüş askeri binalarda tutuldu. Acımasız fiziksel ve psikolojik işkencelere maruz bırakıldılar ya da açıkça katledildiler.

Santiago stadyumlarında işkence gören ve öldürülen binlerin arasında tanınmış ve çok sevilen bir şarkıcı, söz yazarı ve halk hareketinin destekçisi Victor Jara da vardı. Jara öldürülmeden önce şiddete maruz kalmış ve işkence görmüştü, elleri kırılmıştı. Bedeni isimsiz bir mezarlıkta gömülmek üzere bir morga gönderilmişti. Jara'nın eşini uyarmak için hayatını riske atan bir morg çalışanının müdahalesi onun bu şekilde “kaybolanlardan” biri olmasını önlemişti.

Darbe süresince ve onu takip eden yıllarda 140,000 kadar insan tutuklandı. 1991 yılında yayınlanan Gerçek ve Uzlaşma üzerine Şili Milli Komisyonu'nun bir belgesi bu tutukluların pek çoğunun sadistçe işkencelerin olağan olduğu askeri hapishanelerde ve özel kamplarda tutulduklarını rapor etti. Kadın tutuklulara karşı işlenen tecavüz suçları ve diğer cinsel şiddet türleri neredeyse tüm kadın tutuklular için “olağan hale” gelmişti. “Ölüm Karavanı” olarak bilinen özel bir Şili ölüm mangası askeri helikopter ile kan dondurucu idamlar gerçekleştirecekleri pek çok askeri garnizona taşınıyordu. ABD tarafından silahlandırılmış ve eğitilmiş Şili ordusu tarafından tutukluluktan canlı kurtulanların anlattıkları Nazi toplama kamplarının sadistçe vahşet öyküleri ile rekabet edecek nitelikteydi.

Şili'nin 11 milyon nüfusunun 1 milyon gibi ciddi bir kısmı sürgüne zorlandı. Kaçanların bir kısmı Şili ordusu tarafından organize edilmiş ölüm mangaları tarafından başka ülkelerde avlandı.

Yönetimi ele geçirdikten sonra Augusto Pinochet askeri yönetimi Şili meclisini feshetti, demokratik kurumları dağıttı, seçimleri kaldırdı, grevleri yasadışı ilan etti ve Şili'nin en büyük sendikasını -Central Unitaria de Trabajadores [Merkez İşçi Sendikası]- dağıttı. Hükümet kitaplar, basın ve okul müfredatı üzerinde sert bir sansür uyguladı. Üniversitelerdeki bölümler özellikle kapatıldı.

Allende ve hareketine karşı gizli CIA operasyonları 1958'den beri devam etmekteydi. Eylül 1970'te Allende başkan seçildi. Şili ekonomisi üzerinde ABD şirketlerinin boğucu üstünlüğünü yabancı bakır şirketlerini ve diğer şirketleri millileştirerek kırıp, gelirleri Şili'nin yarısı açlık sınırının altında olan yoksul kesimlerinin durumunu iyileştirmek için kullanma sözü verdi. Sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen birkaç zengin toprak sahibinden alınacak topraklar topraksız köylülere verilecekti.

1973 darbesi için planlamalar, 1970 Ekiminin ortalarından başladı. CIA, Allende'nin seçilmesini engelleyemezdi ancak seçimleri kazansa bile Allende'nin başkan olmasını engellemeye kararlıydı. Bir CIA müdür yardımcısı Santiago'daki CIA merkezinin başkanına Başkan Nixon'ın milli güvenlik şefi Henry Kissinger'dan gelen emirleri belirten gizli bir telgraf çekti. Emir şöyleydi: **“Allende'nin (Şili'nin seçilmiş başkanı) bir darbe ile devrilmesi temel ve devam eden bir plandır...ABDH [ABD Hükümeti]'nin tamamen gizli kalması için bu aktivitenin gizlice ve güvenli bir biçimde gerçekleştirilmesi son derece önemlidir.”**

CIA, sağ görüşlü bir Şili askeri subaylar grubu tarafından yönetilecek bir darbe girişimini gerçekleştirmeye koyuldu. Darbeye karşı duran Şili ordusu başkomutanı René Schneider, CIA tarafından gizlice sağlanan makineli tüfeklerle öldürüldü. Ancak planları başarısız oldu ve Allende 3 Kasım'da Şili parlamentosunun bariz üstünlükle verdiği güvenoyunu alarak başkanlık koltuğuna oturdu.

Henry Kissinger ve Pinochet

Allende'nin Şili başkanı ve yönetimdeki Unidad Popular koalisyonunun lideri olarak görevde olduğu üç yıl boyunca, ABD Kissinger'ın söylediği gibi "[Allende'nin] rejiminin konsolide olmasını engellemeye yardımcı olmak için" Şili ekonomisini zayıflatacak ve politik bölünmeler yaratacak manevralar yaptı. Şili'ye verilen ABD banka kredileri ve devlet desteği donduruldu. Dünya Bankası ve diğer ABD tarafından kontrol edilen uluslararası finans kurumları kredileri durdurdu. Nixon yönetimiyle iş birliği içerisinde olan bir ABD şirketleri komitesi bir anti-Allende stratejisi oluşturdu. Şili ekonomisinin sabote edilmesi için CIA ajanları görevlendirildi. Bir operasyonda CIA ülkenin ulaşım sistemini felç eden bir tır sahipleri grevini organize ve finanse etti. Fabrikalarda ve demiryollarına, otobanlardan, köprülere, gaz borularına, okullara ve hastanelere kadar sabotajlar düzenlediler.

Bu sırada ABD, haber ajanslarını, dergileri ve sağ görüşlü gazeteleri finanse etmek de dahil pek çok farklı medya oluşumunu kullanarak devasa bir anti-Allende propaganda kampanyası düzenledi.

ABD, Şili ordusunu silahlandırma ve eğitme girişimlerini her noktasında bir CIA "varlığı" geliştirecek şekilde arttırdı ve askeri bir darbe için hazırlıklarını ilerletti. Ancak bu hamleler

yapılırken bile, Şili’de Sovyet yanlısı Komünist Parti (revizyonist, devrimci olmayan, sadece adında komünist geçen bir partidir) de dahil Allende’nin hükümetinin seçimler yoluyla “sosyalizme doğru barışçıl bir yol” temsil ettiğini ve Şili ordusunun en azından bazı kilit kısımlarının halkın tarafına kazanılabileceğini, ya da her nasılsa en azından bunların “nötr” duruma getirileceğini savunan politik partiler mevcuttu. ABD, darbe planları için faydasız olduğu görülen bir generali askeri kuvvetlerin başkomutanlığından istifa etmeye zorlandığında, Allende onun yerine General Pinochet’yi getirdi. **Şili ordusunun doğası ve Şili Anayasası’na bağlılığı konusundaki illüzyonlar insanları takip eden ABD başlangıçlı kan gölüne karşı trajik derecede hazırlıksız bıraktı.**

Suçlular:

11 Eylül 1973 darbesinin arkasındaki temel ABD otoriteleri ABD başkanı Richard Nixon ve onun ulusal güvenlik danışmanı Henry Kissinger’dı. İkisi de Allende’nin öldürülmesini iyi karşılayacaklarını açıklamıştı. 1970’te Kissinger diğer görevlilere, *“Neden bir ülkenin kendi halkının sorumsuzluğu yüzünden komünizme gitmesini kenardan izlememiz gerektiğini anlamıyorum”* dedi. CIA başkanı Richard Helms, Başsavcı John Mitchell ve Dışişleri Bakanı William Rogers, ABD askeri ve istihbarat ajanlarından oluşan, Kissinger’ın yönetiminde olan, gizli operasyonları yöneten “40’lar Komitesi” üyelerindendi.

CIA hazırlıkları yapan ve darbeyi gerçekleştiren temel örgüttü.

ABD ordusu Şili ordusunu silahlandırmaya ve eğitmeye yardım etti, yakın bölgelere gemi ve uçaklar yerleştirdi.

Anaconda Cooper, Ford Motor Company, First National City Bank, Bank of America, Ralston Purina ve ITT darbeye hazırlık sürecinde Nixon rejimi ile Şili ekonomisini ekonomik olarak boğmak için planlar yapan ABD şirketlerinden bazılarıydı.

Darbenin askeri lideri Augusto Pinochet¹ idi. Şili ordusunun askeri komuta kademesi, deniz ve hava kuvvetleri darbede aktif katılımcılardı.

Mazeret:

Muhafifler, Allende'nin Halk Birliği hükümetinin “sosyalizm” dayatma maksadıyla Şili'nin ekonomisini kötü yönettiklerini, bir tıkanıklık ve kaos ortamı yarattıklarını, ordunun düzeni sağlamak için adım atmaktan başka çaresinin kalmadığını iddia ettiler.

ABD hemen darbeye olduğu gibi herhangi bir rolü olduğunu reddetti. Bir sene sonra Başkan Gerald Ford, ABD'nin muhalif gazeteleri ve politik partileri desteklemek için hareket ettiğini iddia etti.

Gerçek Amaç:

1973 darbesi Salvador Allende'nin etrafına toplanan milliyetçi reform hareketini zayıflatmayı ve sonrasında ezmeyi amaçlayan ABD girişimiydi. Bu reform hareketi -Unidad Popular yani Halk Birliği- 1960'larda ve 1970'lerde dünya çapında kolonicilik ve emperyalizme karşı mücadelenin bir parçası olarak Şili üzerindeki ABD ekonomik ve politik egemenliğine karşı muhalefet olarak yükselmişti.

Bu darbe aynı zamanda ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki büyüyen rekabet tarafından da körüklenmişti 1950 ortalarında Sovyetleri yönetenler devrimi, sosyalizmi ve komünizmi terk etmişlerdi. 1970'lerde ise ABD emperyalistlerinin ana düşmanı olmuşlardı. ABD ve diğer kolonici güçler tarafından sömürülen ve ezilen uluslara ve halklara dost gibi görünerek Sovyetler uzun süredir ABD'nin egemenliği altındaki Küba ve diğer Latin Amerika ülkelerini de içeren alanlarda gedikler açıyordu. Sovyetler Birliği yanlısı Şili partilerinin artan etkisi ABD emperyalistlerinin kendi “arka bahçeleri” olarak gördükleri yerlerde daha da artan Sovyet etkisinden korkularını besliyordu. Gizli bir 1970 CIA bildirisi Allende'nin kazanmasının ABD sermayesi için “elle tutulur ekonomik kayıplara” sebep olabileceği ve daha da önemlisi ABD egemenliğindeki “Yarımküre uyumuna” karşı büyük “politik kayıplar” yaşatabileceği, “psikolojik açıdan geri bir adım atmak” olacağı ve “Marksist düşünceler için bir avantaj” olacağı uyarısını yapıyordu. Bütün bunlar Allende hükümetinin kanlı ve acımasız yıkımını ABD yöneticileri için acil bir mesele haline getirecekti.

Yönetime el koyduktan hemen sonra, Pinochet hükümeti yabancı sahipli şirketlerin millileştirilmesini durdurdu; topraksız köylülere toprağın yeniden dağıtımını ve başka sosyal

hizmet adımlarını tersine çevirdi; Şili ekonomisini özelleştirdi; ve ABD egemenliğini yeniden kurdu.

1.1998’de Pinochet’ye bir İspanyol mahkemesi tarafından insan hakları ihlalleri hakkında soruşturma açıldı. Sornasında Londra’da tutuklandı ve Mart 2000’de beraat edene kadar 1.5 yıl tutuldu. Şili’ye dönüşünde oradaki bir yargıç tarafından hakkında soruşturma açıldı ve pek çok suç işlemekle suçlandı. “Sağlık” sebepleriyle hiç yargılanmadı. Pinochet hiçbir davada suçlu bulunmadan 2006’da öldü.

Kaynakça:

- *Lubna Z. Qureshi, *Nixon, Kissinger and Allende*, Lexington Books, 2008
- *Pilar Aguilera and Ricardo Fredes, *Chile, the Other September 11*, Ocean Press, 2006
- *Bradford Burns, “The True Verdict on Allende: Nixon and Kissinger fiddle and Chile burns,” *The Nation*, April 3, 2009
- *1991 Chilean National Commission on Truth and Reconciliation, Part 3, Chapter 1
- *William Blum, *Killing Hope, U.S. Military and CIA Interventions Since World War II*, Common Courage Press, 1995
- *“The September 11 Massacre They Don’t Tell You About,” *Revolution*, September 17, 2006
- *“Augusto Pinochet: Fascist General in Service of the U.S. Godfathers,” *Revolution*, December 24, 2006